

НАСТАВА ИСТОРИЈЕ

О НЕКИМ ГЛЕДАЊИМА НА ЊЕГОВАЊЕ ТРАДИЦИЈА НОБ И СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ КРОЗ НАСТАВУ ИСТОРИЈЕ ЗАВИЧАЈА

Историја као наука и као наставни предмет има посебно значајно мјесто у читавом концепту образовања и васпитања младих нараштаја, и не само њих.

„Ми познајемо само једну једину науку — историју. Проматрана с двије стране, историја се може подијелити на историју природе и историју људи. Обе стране се, међутим, не могу одвојити од времена; тако дуго док људи егзистирају, историја природе и историја људи обострано се условљавају. Историја природе, тзв. природна наука, овдје нас се не тиче; ми међутим имамо да се упустимо у историју људи пошто се готово читава идеологија редукује или на изокренуто схватање ове историје или на потпуну апстракцију од ње. Сама идеологија је само једна страна ове историје“ — писали су Маркс и Енгелс.

Као што се види, творци научног социјализма дефинисали су историју као једину науку, полазећи од чињенице да се без историјско-материјалистичког метода и прилажења појавама не могу проучавати природа и друштвени развитак, не може се научно разумјети прошлост човјечанства. Схватања класика марксизма јасно показују од коликог је значаја настава историје и за образовање ученика, јер они преко ове научне дисциплине од најранијих школских дана потпуније овладавају историјским појмовима, историјским категоријама, збивањима, догађајима и читавим друштвено-економским формацијама. Осим тога, историја изузетно снажно утиче и на изграђивање и формирање научног и идејног погледа на свијет код ученика уопште, доприноси да они лакше разумију не само прошлост већ и савремена друштвена збивања и кретања.

Полазећи од таквог мјеста и улоге историје у образовању и васпитању младог нараштаја, у програмима историје за основну школу и за друге ступњеве образовања (тамо гдје се она као предмет обавезно изучава), нужно је бар методолошки указати на мјесто и значај историје завичаја у наставном процесу, ука-

зати на могућности да се ученици на завичајном историјском материјалу упознају са догађајима и историјским појавама, битним за разумијевање не само прошлости одређене средине већ и прошлости одређеног народа и шире заједнице.

Овом приликом покушаћемо да укажемо на неке од проблема који су везани за питање наставе завичајне историје и њеног третирања у наставном процесу уопште. Наша разматрања имају за циљ више да истакну проблем онако како смо га видјели и сагледали у сопственој наставној пракси. Иначе, читаво питање заслужује дубља и студиознија разматрања.

Наставници историје имају различита схватања о мјесту и улози историје завичаја у образовно-васпитном процесу. Неки од њих сматрају да завичајна историја није нашла одговарајуће мјесто у наставним плановима и програмима, посебно у наставним плановима и програмима за више разреде основне школе, а добрим дијелом и оних у средњим школама. Други, пак, наставници постављају питање: како методолошки приступити обради завичајне историје у оквиру реализације наставног програма овог предмета уопште. Није мали број ни оних наставника основне и школа другог ступња који завичајној историји не придају никакву пажњу, па се зато дешава да су ученици веома мало обавијештени о догађајима и збивањима у њиховој ужој средини или уопште не знају историјску прошлост краја у коме живе и уче.

За оваква, рекли бисмо, различита схватања и несхватања неки наставници историје истичу и објективне разлоге. По њиховим схватањима, наставни планови и програми историје за више разреде основне школе и (досадашњих) школа другог ступња били су тако компоновани и усмјерени да завичајној историји није остављен потребан простор (ријеч је о броју часова, или распореду наставног градива), нити је наглашаван посебан значај завичајних догађаја у образовно-васпитном погледу.

Међутим, одмах ваља рећи да су оваква и слична резоновања само условно и дјелимично прихватљива. Тачно је да у програмима и плановима није у довољној мјери била, а то није ни сада, наглашена образовно-васпитна страна историје завичаја у настави историје уопште, нијесу посебно планирани часови за обраду историјских догађаја краја, средине, па према томе није ни распоред градива у програму могао бити одређен другачије него како је то чињено. Но, треба рећи да су наставни програми остављали велике слободе и могућности наставницима у одабирању градива, посебно оног из завичаја. Другим ријечима, стручан и креативан наставник имао је и има довољно услова и могућности, јер му то ширина наставних програма допушта, да у процесу реализације програма посвети одговарајућу пажњу третирању завичајне историје да приступе одабирању значајни-

јих догађаја и личности из своје средине за обраду, и то оних преко којих ће најбоље моћи да код ученика развијају смисао за разумијевање од ближних историјских појмова к даљим и да их историјско-материјалистички повезују с општим историјским токовима. Наставник који зналачки прилази наставном процесу, који солидно влада струком, труди се да унесе у наставни рад стваралаштво, осмишљено и инвентивно планира наставно градиво, сигурно влада материјом из историје краја, средине у којој живи и ради — наћи ће времена и најбољи пут за обраду завичајне историје и у оквиру постојећег плана и програма. С друге стране, наставници који стоје на становишту да за обраду завичајне историје треба у програмима и плановима одредити и посебне прогармске садржаје и фиксирати број часова за завичајну историју — сасвим погрешно схватају своју улогу тумача историје, а посебно погрешно гледају на мјесто и улогу историје завичаја у цјелокупном наставном процесу овог предмета, предмета преко којег се најпотпуније утиче на изграђивање југословенског социјалистичког патриотизма. Једно је сигурно; завичајна историја се не може третирати посебно, отргнуто од општих историјских збивања и токова. Зато, наставници који схватају да би завичајну историју требало искључиво обрађивати на посебним часовима и да је за њену обраду потребно донијети специфичне програме — очигледно не схватају модерну концепцију наставе историје, не прихватају концепцију интегралне обраде општих и националних историјских садржаја, која је одавно нашла пуну примјену у наставним програмима и плановима свих врста школа и у нашој земљи. Наиме, већ дуже времена се примјењује у основној школи наставни програм по коме се историја наших народа изучава упоредо са општом историјом. Та концепција је примијењена у програмима, нашла је мјесто и у садржају уџбеника и у настави историје у средњим школама. Зато више није потребно доказивати предност оваквог приступа обради историје, јер је то концепција која је преовладала и у историјској науци и у настави историје.

У савременој историјској науци такође је дефинитивно преовладало становиште да се историја одређенога краја, региона, или пак народа и народности, може ваљано и исцрпно обрађивати и интерпретирати само у интегралном наставном процесу, повезујући националне и општејугословенске проблеме са општесвјетским историјским проблемима и догађајима и сагледавајући их као историјску нужност и неминовност одређеног историјског раздобља са свеукупним економским развојем. Управо методика савремене историјске наставе тражи од наставника историје да завичајну историју обрађује са ученицима онда када се одређена национална и општа историјска збивања и процеси могу најрељефније и најевидентније запазити и уочити на историјским догађајима и анализи историјских докумената, односно материјала са одређеног терена, материјала који се налази

и чува у завичајним музејима, библиотекама, архивама и другим завичајним културним институцијама. А сваки регион, средина, завичај, поготову кад је у питању период наше најновије историје, историје НОБ-а и социјалистичке револуције, затим период изградње нашег социјалистичког самоуправног друштва, богат је догађајима од изузетног значаја за анализу и разумијевање развоја нашег социјалистичког друштва, за историју нашег радничког и међународног радничког покрета. Дакле, историја народноослободилачке борбе и социјалистичке револуције пружа за обраду завичајне историје знатно више материјала него догађаји из ранијих историјских епоха.

Кад је ријеч о обради завичајне историје у нашим школама, заслужује да буде поменута чињеница да неки наставници (нарочито они који раде у вишим разредима основне школе, па и они у средњим школама) сматрају да је завичајној историји дато доста мјеста у нижим разредима основне школе (у оквиру предмета — познавање природе и друштва) и да је то довољно. Схватајући овако мјесто и улогу завичајне историје у образовно-васпитном процесу, они, прије свега, желе да себе ослободе обавезе да се кроз реализацију програмских садржаја историје као предмета баве и проблемима историје своје средине, краја, да локалне феномене повезују са општеисторијским. Оваква гледања супротна су историјско-материјалистичком схватању историје као науке и њеног образовног и васпитног значаја у наставном процесу уопште. Историју завичаја, дакле, треба обрађивати, тритирати, проучавати и интерпретирати континуирано и упоредно са националном и општом историјом, и то на свим ступњевима образовања.

У сваком крају, средини, ужем и ширем региону држи се до позитивних традиција, под којима се подразумева друштвено и материјално наслеђе од претходних генерација. Наставници историје су дужни да традиције које се темеље на позитивним искуствима и сазнањима старијих генерација користе тако што ће на њиховој анализи младе васпитавати, надахњивати их и подстицати на његовање револуционарних садржаја. Његовање традиција допринијеће подстицању ученика на даље развијање револуције у смислу борбе за изградњу социјалистичког самоуправљања и таквих хуманистичких односа који ће утирати пут бржем и још прогресивнијем ходу, обезбјеђивати слободан, независан и миран социјалистички развитак наше земље и развитак читавог напредног човјечанства. Али традицијама се не смије прилазити статично, на њих се не смије гледати као на вјечне, једном за свагда утврђене, а затим конзервиране, свете категорије и вриједности. Напротив, његовању традиција и цјело-

купног позитивног наслеђа и у ужој и шире схваћеној друштвеној средини треба прилазити тако да се оне младима објашњавају историјско-дијалектички, тј. да се указује на историјске феномене од значаја за простор и вријеме у коме су настала, али и као на феномене који са развитком друштвено-економских односа и сами доживљавају трансформације, оплемењавање и оживљавање искуствима, садржајима и идејним смислом савременог социјалистичког хода. Наставници историје дужни су да о таквом схватању позитивних традиција стално брину, јер оно што се збило не смије се претварати у мистичност, у неприкосновени култ, већ у тим збивањима ваља изнаћи вриједности које ће живјети у људима и садашњости и будућности.

Историја југословенског простора пуна је свијетлих пријера херојске борбе у којој су наши народи и народности испољили дивовску виталност и створили слободарске вриједности трајног значаја. У тој вјековној слободарској борби, борби која се водила ради опстанка сваког нашег народа и свих њих заједно, изграђивана је и изграђена свијест о крајњој непобједивости народа, ма колико непријатељ био снажан и велик. У тој борби за опстанак формирана су морална гледања, норме о квалификовању непријатељства, издајства, кукавичлука, али и схватања и норме о вриједности партиотизма, јунаштва, постојаности, непоколебљивости, вјерности слободи и свом народу, љубави према отаџбини и њеној независности.

Свака средина мање-више има формирану свијест о позитивном историјском наслеђу, о ономе што називамо позитивном традицијом.

То што многи наставници избјегавају да се баве историјом завичаја у основној и средњим школама, а посебно у гимназији, гдје историја у склопу осталих наставних предмета заузима једно од најистакнутијих мјеста у образовно-васпитном систему, може се тумачити, између осталог, и недовољном стручном спремношћу тих наставника. Њихово дистанцирање од изучавања историјских догађаја и збивања о одређеном крају, средини, доказ је неоспособљености да сами проучавају историјске појаве на терену, да анализирају документа и други историјски материјал, што је неопходно за богаћење наставног садржаја овог предмета. Такви наставници своје слабости бране и тиме што истичу да локални догађаји нијесу обрађени у одговарајућим уџбеницима, да они нијесу истакнути у наставном плану и програму. А повезивање на то увјерава да је ријеч о доста једностраном, стереотипном, површном и нестручном односу једног броја наставника према историји као науци и наставном предмету уопште. Јер, схватање да све што није записано у уџбенику, што није назначено у наставном програму, не мора бити предмет обраде у шко-

ли — најблаже речено — представља крајње површан однос према историјској науци, свједочи о некреативном интерпретирању историје као наставног предмета.

Сигурно је да има доста догађаја и збивања из разних периода историјске прошлости одређенога краја, па и из периода НОБ-а и социјалистичке револуције, који нијесу могли бити унесени у уџбенике историје за поједине врсте школа, јер би се уџбеник тиме превише оптеретио детаљима о догађајима, и личностима. Али то за наставника историје не треба да буде сметња да у процесу наставе третира и узме у обраду и оне догађаје од значаја за средину и њену историју, поготову она збивања која могу да буду згодно повезана са општим историјским процесима. Напротив, креативност наставника и на овом плану треба да се потпуније манифестује.

Примјера ради, истичемо да су поједини прваци и борци својим револуционарним дјеловањем, радом и праксом знатно утицали на развој радничког и комунистичког покрета и у одређеном крају, али и изван њега. Ето могућности да поводом таквих догађаја и освјетљавања улоге личности наставник повеже ужу завичајну револуционарну прошлост са историјом радничког покрета југословенских народа и народности, па и међународног револуционарног радничког и комунистичког покрета. Таквим повезивањем догађаја, збивања и објашњења улоге личности које су утицале на развој револуционарног покрета у одређеном крају може се најпогодније истаћи и нагласити оно што чини квалитет завичајне прошлости с општенационалним и општејугословенским историјским процесима. Ако наставник ради тако, онда ће његови ученици много лакше успјети да стекну, формирају историјске представе о општим историјским процесима, сазнаће да ти процеси интегришу у себи и оно што чини прошлост њихове средине, схватиће улогу и значај збивања о којима се у школској и широкој завичајној средини више зна, али се то не истиче довољно и не повезује са општеисторијским збивањима.

Такав рад са ученицима наставник ће моћи да постигне само ако добро и стваралачки проучава цјелокупну прошлост средине у којој живи и ради, и то прошлост у свим фазама друштвеног, привредног и културног развоја одређенога краја. Посебно, нужно је да наставник добро проучи историју НОБ-а и социјалистичке револуције краја у коме живи и ради. Уколико добро савлада историју завичаја у свим периодима, онда ће он знатно успјешније обрађивати и период историје народноослободилачке борбе и социјалистичке револуције, период изградње нашег послеријатног социјалистичког развоја, самоуправног социјализма.

Обиље догађаја и збивања из народноослободилачке борбе и револуције народа и народности Југославије карактеристично

је и за просторе сваке уже средине, а то пружа изврсну прилику наставнику да актуелизира наставу историје овог најзначајнијег периода у развоју историје наших народа и народности, да актуелизира наставу и да на ближим догађајима и херојским примјерима народа и појединаца остварује његовање традиција ослободилачке борбе и револуције, васпитавајући ученике у духу социјалистичког патриотизма.

НОБ и оружана етапа социјалистичке револуције народа и народности Југославије представљају по многим својствима јединствен историјски феномен. Зато је веома битан за формирање социјалистичког патриотизма код младих. Ријеч је о томе да су НОБ и оружана револуција (1941—1945) први пут успјели да уједине, ангажују, повежу и удруже не само радничку класу Југославије већ и све народе и народности на југословенском простору у циљу сламања окупаторског режима и рјешавања класних и других питања. Ослободилачка борба и револуционарни преображаји су неминовно захватили све кутке земље, интегрисајући све борбене напредне и револуционарне снаге средина различитих по степену националне, економске и културне развијености. КПЈ, организујући и предводећи борбу за национално и социјално ослобођење народа и народности Југославије, уносила је у свакој средини нове идејне и политичке садржаје у традицију позитивног значења, изграђујући нови борбени морал радничке класе и њене авангарде. Вриједност борбених и слободарских традиција, стечених и његованих кроз прошлост појединих наших народа и народности, КПЈ је веома добро цијенила и користила у идејном и политичком покретању радничке класе и народних маса у борбу против поробљивача наше земље. Тако од првог позива народима Југославије за устанак, јула 1941. г., КПЈ не заборавља да подсјети на то да „славне традиције у борби за правду и слободу наших дједова не смију бити заборављене. Сада је вријеме да покажете да сте достојни потомци својих славних предака. . .“ Ове ријечи и борбени поклич КПЈ свом сиљном оживјеле су у нашим народима слободарске традиције, искуства и сјећања на дане из славне прошлости сваког појединог нашег народа, новом снагом су оживјела сјећања на херојску и слободарску борбу кроз вјекове, на виталност народних буна и устанака против завојевача и силника у историји, у којима су поједини наши народи сопственим снагама, дајући небројене жртве, рјешавали питања свог опстанка. Високо цијенећи значај слободарског духа КПЈ у свакој покрајини, крају и ужој средини, и позивајући народне масе у НОБ, није никада заборављала да подсјети на борбене слободарске традиције одређене средине и улогу маса и појединаца, дајући, разумије се, тим

традицијама и нове идејне садржаје, нова идеолошка и морална значења и принципе који су полазили од класне, националне и интернационалистичке визије НОБ-а и оружане револуције народа и народности Југославије. Тако су кроз ослободилачку борбу позитивне традиције у свакој средини добијале нове квалитетне садржаје, али су истовремено стваране и потпуно нове вриједности класног и интернационалистичког садржаја — које треба перманентно његовати. У наставничкој пракси његовању и развијању тих традиција треба прилазити тако да млади то схвате као револуционарни захтјев, као процес акција свога времена, да схвате ангажованост у којој се искуства и револуционарне вриједности — као што су: револуционарност, братство и јединство, равноправност, усклађеност ријечи и дјела и низ других етичких принципа који стално надахњују васпитанике и омладину уопште — непрекидно користе као непресушан извор за освјетавања нових револуционарних садржаја ради мијењања и изграђивања социјалистичких самоуправних друштвених односа. Ако наставници тако прилазе историјском тумачењу, интерпретирању прошлости, онда ће и њихови ученици схватити да историја није само наука о прошлости, да је она и оно што чини садашњост. И даље, ако младе учимо да историјски мисле — они ће доћи до неминовног закључка да традиције нијесу једном за увијек дате вриједности, већ да их кроз његовање и развијање непрекидно ваља богатити и оплемењивати новим револуционарним садржајима, искуствима и особеностима. А такав приступ значи да ћемо младе научити да путем историјске анализе прошлости и садашњости схватају и смисао будућности.

Сваки наставник историје (у нижим разредима основне школе и учитељ, односно наставник разредне наставе) треба да користи одређене јубилеје из НОБ-а и социјалистичке револуције и да се максимално са својим васпитаницима ангажује на обради не само оних општепознатих догађаја и личности већ и свих оних сличних збивања у својој средини, нарочито оних чија је улога у устанку и револуцији била од значаја за јачање народноослободилачког покрета не само у одређеном крају већ и шире.

Један од битних задатака наставе историје најновијег доба, а прије свега наставе историје НОБ-а и социјалистичке револуције у Југославији, јесте да се кроз обраду револуционарних токова и збивања нове генерације подсјете на сопствене дужности, да тумачењем догађаја и истицањем личности које су играле значајну историјску улогу у ближој прошлости утичемо на мијењање свијета садашње и будуће етапе друштвеног развитака, инспиришући младу генерацију на истрајност у изградњи

самоуправних социјалистичких друштвених односа, да је инспиришемо у истрајност борбе за ослобођење човјека од наслијеђених скова прошлости, сиромаштва, немаштине и културне заосталости.

За остваривање овог основног задатка сваки завичај, односно средина, богат је примјерима и збивањима из историје НОБ-а и социјалистичке изградње. Многе средине имају своје учеснике и у свјетскоисторијским збивањима. Тако, на примјер, наставнику историје пружа се врло повољна прилика да на примјеру борца (или групе бораца) из својег краја који је учествовао у октобарској револуцији ученицима много лакше објасни не само учешће Југословена у овом историјском догађају, који је отворио нову епоху у историји човјечанства, епоху социјализма, већ и да потпуније објасни његов интернационални карактер и уопште појам интернационализма. Или, када се говори о шпанском грађанском рату и одбрани Шпанске Републике, указивање на улогу добровољаца из одређене средине који су се борили и гинули на тлу ове нама далеке земље у одбрани њених демократских права и слобода, повољна је прилика да се ученицима објасни и интернационализам, интернационални карактер Комунистичке партије Југославије и нашег радничког покрета, његовање пријатељства са Комунистичком партијом Шпаније и залагање са свим напредним снагама у свијету да се одбрани Шпанска Република и њена слобода од унутрашње реакције и удара фашизма Мусолинијеве Италије и Хитлерове Њемачке. Искуства наших шпанских бораца била су драгоцјена и за руковођење нашем народноослободилачком борбом и револуцијом, а то значи да наставник има могућности да обрађујући личност шпанског борца из одређене средине и конкретно покаже како један револуционарни покрет и догађај утиче на други и како се може користити његово искуство.

Раније смо истакли да је сваки завичај богат догађајима и примјерима из историје НОБ-а који се могу врло успјешно користити у образовно-васпитном раду са ученицима. Указаћемо само на неке примјере и збивања у Црној Гори. Велики је број бораца који су борећи се у одређеној средини својим револуционарним радом и борбом за национално ослобођење дали значајан допринос нашој револуцији у цјелини (такав допринос су давали и борци других наших средина). Обрадом догађаја као што су припреме за народни устанак у појединим крајевима од априлског рата до средине јула 1941. године, у чему је револуционарна омладина (млади радници, средњошколци, студенти и сељаци) најмасовније и са револуционарним ентузијазмом учествовала, организоване припреме и војна обука омладине и других бораца у герилским одредима, а затим њено масовно учешће у народном устанку и храброст у борби за ослобођење појединих градова и мјеста, као и каснијим борбама за одбрану слободне територије, њено учешће у раду на стварању првих органа рево-

луционарне власти и слично — постићи ће се да млада генерација уопште, а посебно школска омладина, формира убјеђење да су сви ови револуционарни догађаји и истакнуте личности револуционарног покрета могле доћи до изражаја зато што је њих стварало покољење бораца и револуционарних прегалаца који су имали јасну и одређену визију будућности, која је за савремену млађу генерацију стварност у којој она живи и развија своје стваралаштво. При томе наставник, указујући на примјере из одређене средине, обавезно треба да укаже да је покољење бораца младих револуционара васпитано под утицајем јасног идеолошког става КПЈ и њене револуционарне визије будућности, визије коју је одредио као њен програм и даље разрађивао и допуњавао генерални секретар КПЈ Јосип Броз Тито.

За масовно учешће народних маса у борби за национално ослобођење црногорског народа (још у првим данима народног устанка у Црној Гори) сваки наставник ће моћи да нађе доста примјера у конкретној средини, у завичају. Тако, на примјер, општенародни карактер устанка у Црној Гори, његова масовност и испољена храброст бораца може се веома добро илустровати на анализи храбрости и пожртвовања маса приликом борби за ослобођење Црне Горе у тринаестојулском устанку 1941. године. Снагу и храброст устаника уопште могуће је доказати на анализи докумената који говоре о поразима италијанских гарнизона, затим италијанских казнених колона на Кошћелам, Јелином Дубу и другим мјестима, гдје су устаници односили крупне и значајне војничке побједе. На примјеру стварања првих народно-ослободилачких одбора, који су настали на територији Црне Горе у 1941. години, наставник може да покаже како је отпочео процес стварања револуционарне народне власти у нашој земљи. Анализом историјског документа који је настао на Скупштини народних представника среза беранског, 21. јула 1941. године, и одлукама које су донесене на њој, када је формиран Народни одбор ослобођења среза беранског, сасвим је могућно рељефно објаснити не само настанак овог првог органа власти у народно-ослободилачком покрету у нашој земљи него и то да се та власт од почетка конституише на самоуправним основама и да носи почетне карактеристике и револуционарне социјалистичке власти. Разумије се, слично може да постигне и наставник друге средине у којој је ослободилачки покрет 1941. године имао снажнији замах. Тако, на примјер, процес израстања народноослободилачких одбора на примјерима народноослободилачких одбора који су настали у Чачку, Крупњу, Ужицама и другим мјестима ослобођење Србије или Босне, Херцеговине, Хрватске, итд. — ученици ће схватити управо најбоље ако пођу са наставником од анализе народноослободилачког одбора своје уже средине. Може ли наставник љепше и сугестивније да укаже на богатство дјеловања „Ужичке републике“, на њено функционисање, него ако, на примјер, истакне учесницима да се у Ужицу у јесен 1941.

године, док је град био слободан, у вријеме кад је у њему било сједиште ослободилачког покрета Југославије и сједиште Централног комитета КПЈ, Главног штаба ПО Југославије — потпуно нормализовао привредни и друштвени живот, а посебно да је било времена не само за размишљање већ и за рад на културном и просвјетном уздицању становништва. Тако, док у Ужицама, центру партизанске републике у Југославији, ради позориште, дјелују културно-умјетничка друштва и групе, штампају се новине и једном ријечју културна активност — дотле цјелокупна Хитлерова солдатеска руши све што представља културне вриједности наших и других словенских народа, а Гебелс када му се помене ријеч „култура“ „хвата се револвера“.

Оваквих примјера из народноослободилачког рата и револуције има веома много. Они указују на то да човјек нашег поднебља није само ратовао, водио борбе, мада му је основни циљ био да што прије ослободи земљу, већ упоредо с тим тај човјек патриота, партизански борац, стварао је услове и у изузетно тешким ратним приликама за изградњу нових друштвених односа, нове културе уопште.

Наставник историје треба да искористи све могућности да истицањем појединих догађаја, а посебно оних чији значај превазилази завичајне оквире, утиче да ученици што потпуније остваре представу како историју једног народа стварају сви људи, како она од појединачног добива општенационални и свјетски садржај. Подсјећање на рад појединих револуционарних галаца и бораца одређене средине, чији су подвизи и дјела примјер како се бори за национално и социјално ослобођење, позитивно ће утицати на васпитање младих и формирање јасних представа о томе да савремена збивања у нашој земљи, почев од оних у завичају — чине континуитет с оним револуционарним тковима и подвизима који су остваривани у народноослободилачком рату и револуцији.

Ако наставник на догађајима и личностима из непосредне околине приступи актуелизацији историје народноослободилачке борбе и социјалистичке револуције, онда ће он сигурно не само боље, конкретније и јасније објаснити једну од најзначајнијих етапа у развиту наших народа већ ће код васпитаника створити и праву вољу и ријешеност да истрају у развијању тековина револуције. А то значи: он ће учинити да они даљу изградњу социјалистичког самоуправног друштва схвате као неминовност једног револуционарног процеса који је почело да остварује покољење бораца од прије неколико десетина година.

Суштина и значај његовања традиција НОБ-а и социјалистичке револуције састоји се прије свега у интегрисању оног што је било велико и напредно, не само у доба револуције већ и прије ње, јер то прогресивно је у прошлости утирало пут за побједу наших народа и у ослободилачком рату и народној револуцији. Истовремено, то је и пут за даље учвршћивање револу-

ционарних тековина на којима се гради наше самоуправно социјалистичко друштво. Прослављање 30. годишњице успјешног завршетка оружаног дијела социјалистичке револуције, односно ослобођења наше земље, и 30. годишњице побједи над фашизмом, била је, на примјер, изванредна могућност да се кроз наставу историје, као и кроз многе друге васпитне облике, указује ученицима на оне етичке вриједности које је наша револуција дефинисала као нови квалитет и које су постале снажан морални извор и снага за изградњу нашег самоуправног социјалистичког друштва. Прослављање ових и других јубилеја била је и остаје згодна прилика да се осуди и све оно што је мрачно, што је било и што је и даље уперено против слободе и демократије, да се осуде не само фашизам и његова злодјела већ и све оне реакционарне снаге које и данас покушавају да угрозе мир, слободу и демократију у појединим дјеловима свијета. Разне су форме у свакој средини да се то постигне. Наставник историје све то треба да искористи у образовном и васпитном погледу.

Етичке вриједности наше револуције и савременој омладини треба да постану узор, надахнуће и извор моралне снаге, као што је у току рата извор моралне снаге било позивање на Матију Гупца, на Карађорђа, Његоша, Гоце Делчева и многе друге борце и револуционаре који су својом борбом оставили трајан спомен у нашој историји, на све оно што је било велико у нашој историји. Јер све је то било од великог подстицаја за НОБ и револуцију.

Али, кад је ријеч о актуелизацији историјских догађаја и његовању традиције НОБ-а и револуције и путем обраде догађаја и личности из завичаја, дужни смо упозорити да је наставник обавезан да објашњавајући поједине догађаје од локалног карактера, улогу личности и одређених збивања не дозволи себи да западне у опасност пренаглашавања заслуга и доприноса појединих крајева, народа и народности како НОБ-у и револуцији тако и даљој прошлости уопште. Наставник је обавезан да прије него што се одлучи на интерпретирање догађаја и истицање личности које су имале утицај на историјска збивања у одређеној средини не изгуби из вида онај општи ток и процес револуционарних збивања и на тај начин западне у малограђанско лицитирање заслуга свога завичаја или краја у коме живи и ради. А таквих појава, које су по својој суштини малограђанског, скоројевићког карактера, било је у недавној прошлости, и оне се понегдје јављају и сада, а није искључено да ће их бити и убудуће.

Без успостављања једног реалног односа у тумачењу локалних и општих догађаја, сигурно се у нашим школама на младе генерације не би успјело правилно сазнајно и идејно дјелова-

ти. Сваки пропуст у том погледу, па и пренаглашавање локалних догађаја, глорификовање личности и догађаја одређене средине, народа и народности, ствара повољне услове за ширење малограђанских идејних оријентација. Уочавајући да се те негативне појаве најрељефније манифестују управо у историји и култури, друг Тито је још на Осмом конгресу СКЈ упозорио сљедећим ставом:

„На подручју културе и историје најжилавије се одражавају неке негативне традиције. Негативне стране прошлости још увијек врше снажан притисак на свијест људи и то од нас захтијева смишљену и идејну акцију у борби за још успјешније сузбијање националистичких тумачења културних тековина и насљеђа прошлости.

Веома често наилазимо на немарксистичке, некритичке и ненаучне оцјене догађаја и личности из националне историје. Понекад се чак и директно преузимају одређене буржоаско-националистичке оцјене. Истиче се, на примјер, само позитивна страна одређених покрета, догађаја и личности, а о њиховој негативној страни углавном се и не говори, или се то чини веома уопштено и стидљиво. Дакле, наилазимо — мада рјеђе — на појаве да се на посредан начин истиче нека врста примата једне националности и културе над другом и сл.

Елементи национализма најчешће се испољавају у оцјењивању оних историјских збивања која су била плод утицаја и међусобних преплитања култура и историје наших народа“.

Овим мислима сувишан је коментар.

Ако не бисмо указивали на све стране, како позитивне тако и негативне у историји одређенога краја, средине, доводећи то у везу са одређеним покретима, догађајима и личностима од ширег значаја, не бисмо постигли ону васпитну улогу у тумачењу историјских појава и збивања у настави завичајне историје.

Ово излагање о питањима која смо покренули најбоље је да завршимо оним што је као задатак трајнијег карактера утврђено на Десетом конгресу СКЈ, и то као задатак не само оних који се директно баве наставом већ и свих оних одговорних фактора који су дужни да стварају услове и одређују карактер наставно-васпитном процесу:

„Мора се наставити борба за марксистичку идејност у цјелокупном васпитно-образовном процесу. Методи марксистичке анализе друштва и дијалектичко-историјски поглед на свијет, морају постати идејна основа свих наставних планова и васпитних садржаја. Искуства револуционарне праксе и револуционарна теорија — од ‚Комунистичког манифеста‘, као програмског

документа, до Програма СКЈ и других значајних марксистичких дјела — такође морају ући у садржај наставних планова“.

Задатак је јасан за све оне који раде у образовно-васпитним установама, а посебно за комунисте — васпитаче. Разумије се, и наставници историје међу првима су дужни да се боре за усавршавање програмских садржаја, да би образовање и васпитање учинили још хуманијим, и то с позиције радничког класног карактера.

Мр Миомир Дашић